ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ԵՋԱԿԻ ԲԱՐՁՐԱՐԺԷՔ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔԸ ՏԱՌԱՊԱՆՔԻ ԵՒ ՅԱՒԻ

1. ՋԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՍՊԱՆԴ ԵՒ ՆԱԽՃԻՐ

2. ՈՒՐԱԽՈՒԹԻ՞Ն, ԹԷ ՎԻՃԱՏ

3. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՏԱՌԱՊԱՆՔԻՆ ՈՒ ՅԱՒԻՆ

ԱԼՊԷՌ ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ
ՀԱՅ-ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ

2013

ՉԱՆԳՈՒԱԾԱՅԻՆ ՍՊԱՆԴ ԵՒ ՆԱԽՃԻՐ

Մերունազարդ և արիւնաբամ աշխարհը ցարդ միակ ճանչցուած մոլորակն է արեգակնային դրութեան, ուր կայ կեանք, ստեղծագործ և շինարուեստ:

Բուսական և կենդանական աշխարհը՝ իրենց հրաշագեղ գոյներով, աննման զգեստաւորումով և պարարուեստով, կենսասէր ու կենսագործող ամբողջութիւն մը կը բեմադրեն: Նոյնիսկ անապատային բարանճաւներն ու հիմալայեան կատարները բեղուն են կենսալից սողուններով, միջատներով և հազիւ տեսանելի մամուռներով:

Մահն ու կեանքի վախճանը անփախչելի իրականութիւններն են թէ՛ բուսական աշխարհի, թէ անասնական ու նաեւ մարդ արարածին: Բուսական ու անասնական կեանքը, որքան որ կարելի եղած է հետազօտել, կը շարունակէ այնպէս ինչպէս սկսուած էր նախապատմական դարերէ ի վեր:

Խոտը՝ խոտ կ՛արտադրէ, արջառը՝ արջառ ու առիւծը՝ առիւծ: Վերոյիշեալներէն ո՛չ մէկը խորհած է ինքզինքը կամ իր շրջապատը բարելաւել: Կրիան՝ որ միլիոնաւոր դարերէ ի վեր նոյն կրիան է, երբեք չէ խորհած իրեն համար բոյն մը կամ ախոռ մը շինել: Նոյն անխորհուրդ ճակատագրին կը մասնակցին բոլոր կենդանական աշխարհը, բացի մարդ-արարածէն:

Գիտնականները՝ որոնք մարդը բարայրէ՛ն դուրս ելած կենդանի կը սեպեն, մօտ տասը հազար տարուայ մը շրջանին կարողացած է կառուցանել Ջրուղիի հսկայական ցանցեր, հոյակապ պալատներ, պաշտամունքի վիթխարի տաճարներ, երկնաբարձ շէնքեր, հեռախօս, հեռատեսիլ և համակարգիչներ:

Այնպէս կ՛ենթադրուի, թէ այլեւս մարդ արարածին ստեղծագործութիւնը կասեցնող որեւէ արգելք չկայ: Մարդ արարածին յառաջդիմութիւնը կասեցնողն ու արգիլողը մարդը ի՛նք պիտի ըլլայ:

Ի՞նչպէս:

Աշխարհի վրայ՝ ամենավայրագ և անգութ անասունները երբ ուտեն իրենց որսը, թող կու տան մնացեալ հօտը իր նախկին վիճակին: Տեսնուա՞ծ է միթէ վագր մը, արջ մը կամ գայլերու վոհմակ մը որ կոտորէ և ջարդէ ամբողջ եղջերու խումբ մը որմէ պիտի ուտէ հատ մը միայն:

Իմացուա՞ծ է պատմութեան մէջ կենդանիներու իրար ջարդելը և անխնայ իրար սպաննելը: Վայրի գազաններն ալ, իրենց կեանքը գոյատեւելու համար, կը սպաննեն ուրիշ անասուն մը, բայց սպանդի չեն ենթարկեր ամբողջ հօտ մը: Մարդ արարածը ինչո՞ւ իր կեանքի գոյատեւումին համար կը սպաննէ ամբողջ ազգութիւն մը: Վայրի և գիշատիչ գազանները իրենց որսը՝ թշնամի չեն նկատեր, այլ իրենց կեանքի գոյատեւումի ազդակ մը միայն:

Ինչո՞ւ մարդ արարածը, ի՛ր ցեղէն տարբեր մարդը իրեն **թշնամի** կը նկատէ: Առիւծ մը ուրիշ առիւծ մը բզմտելով չուտէր զայն և ոչ գայլ մը ուրիշ գայլ մը կը յօշոտէ: Սակայն մարդ արարած ոչ թէ ուտելո՛ւ համար կը սպաննէ իր մարդ-եղբայրը, այլ՝ զայն ջարդելու, սրածելու և ոչնչացնելու համար:

Մարդկութիւնը՝ իր բմահաճ և դիւային մղումներու հետեւանքով կը կոտորէ և կը փճացնէ ո՛չ միայն ամբողջ բնակչութիւն մը, այլ նաեւ արուեստի և գրական կոթողական ստեղծագործութիւններ: Մարդկային ցեղը կ՛աւերէ և կ՛ոչնչացնէ ո՛չ թէ ի՛ր կեանքին ապրումին համար, այլ՝ դիմացինը բնաջնջելու և նուաճելու համար: Գերիշխանալու հաճոյքի, աւելի մեծ ըլլալու

խաբկանքի և պատրանքի համար:

Անգութ և անխիղճ գազաններ, մարդկային թշնամական դիրքաւորում չ՛ունին հանդէպ իրարու, կամ իրենցմէ տարբեր անասուններուն, մարդ էակը ուսկի՞ց թշնամի և հակառակորդ կամ մրցորդ գաղափարը յօրինած է իր մտակերպարան խորհըրդազգացումին մէջ: Նոյնիսկ մարդակերպ կապիկները չունին փարատիչ և կոտորիչ բնազդը:

Այն բացատրութիւնը, թէ որովհետեւ անասունները չունի՛ն մտածումի և խորհողութեան ճիրքն և կարողութիւնը, չեն կրցած նաեւ ունենալ թշնամիի կամ հակառակորդի գաղափարները: Հետեւաբար իրենց բոլոր անգթութեամբ չեն մտածած կոտորել ու բնաջնջել իրենցմէ տկար կենդանիները:

Գազաններու գոյութիւնը նախամարդակային ըլլալով, մարդ արարած՝ ուրկէ՞ և ինչպէ՞ս ստացած կ՛ըլլալ խօսելու, խորհելու ինքնագիտակցութիւնը: Մայր բնութիւնը իր բոլոր կարելիութեամբ ինչո՞ւ իր նախամարդ կենդանիներուն չէ պարգեւած գերբնական մտածումի՛, խորհելու՛ և գիտակցելու՛ հրաշա գործութիւնը:

Միթէ բարեշրջութիւնը՝ իր թմբիրէն արթնալուն մոռցա՞ծ էր նախկին անասունները, ու միայն վերջին բարեշրջուածներո՞ւն շնորհեց մտածում, խորհուրդ և գիտակցութիւն:

Ինչո՞ւ չհաւատալ որ մտածումն ու խորհուրդը՝ որ գիտակցութիւն կը ստեղծէ անհատի մը անձնաւորութեան մէջ, միջամըտութեան մը արդիւնքն է Մեծասքանչ և Սիրող Արարիչի մը: Ինչպէ՞ս կարելի է որ անխորհուրդ իր մը, հողէ կամ կաւէ, կարենայ խուրհուրդ--հոգեկան որակի զօրութիւն--գաղափար շնորհել ուրիշի, երբ որպէս նիւթ՝ ի՛նք չունի մտածում կամ խորհուրդ:

Տասնապատիկ աւելի դժուար է հաւատալ թէ մարդ արարածը դարերու հոլովոյթով ճեռ բերած է իր մտածումի և խորհելու հոգեկան գիտակցութիւնը՝ անհոգի նիւթեղէն կաւ ու մոխիր իրերէ: Ինչո՞ւ չհաւատալ Արարիչ Աստուծոյ որ Իր բարի կամեցողութեան որպէս ճառագայթ և արտայայտութիւն, ստեղծագործեց Իրեն պատկերալից գործակատար մարդը՝ որ կառավարէ և խնամէ բնութեան արտադրած անասուններն ու երկրի բուսականութիւնը: Հողաշէն ու կաւաշէն բնութենէ բողբոջած մարդ էակին, Աստուած կը շնորհէ մտածելու և խորհրդածելու գիտակցութիւն, որպէսզի Ինք կարենայ յարաբերիլ և Իր խորհուրդներու միջնորդութեամբ ուղղել մարդը դէպի հասունութիւն:

Կենդանիները կրթելու և դաստիարակելու միակ միջոցը՝ վախի կամ ստամոքսի դրութեամբ է: Իսկ մարդը դաստիարակելու եղանակը անոր մտածումի և խորհուրդի ճանապարհովն է: Այս է պատճառը բոլոր ծանուցումներուն և կարգախօսներուն որոնք մեզ կը խարանեն օրն ի բուն:

Մարդկային մտածումի և խորհուրդի այս սքանչելի կարողութիւնը որ յարաբերութեան միջանցքը պիտի դառնար Գերերկրայինի, եղաւ նաեւ անցքը սուտի և խաբէութեան սերմերու որոնք ուղղարկուեցան չարին կողմանէ որպէս ճշմարտա-նմանութիւններ:

Յիսուս՝ Աստուածային Առաքեալը կ՛ըսէ,

"Երբ մարդիկ քունի մէջ էին՝ անոր թշնամին եկաւ, սերմանած ցորենին վրայ որոմ ցանեց ու գնաց"--Մատթ. ԺԳ.25:

Ահա այս որո՛մն է, որ մարդոց մտքի պաստառին վրայ կ՛երեւի որպէս ցորեն--ճշմարտա-նմանութիւն: Ոչ թէ ճշմարիտը,

այլ անոր նմանողը: Մարդ արարածին ամենաթանկագին հարըստութիւնը, իր մտքի և խորհողութեան գիտակցութիւնն է: Զայն պաշտպանելու համար երբեք բնանալու կամ անտարբեր ըլլալու չէ մարդ: Եթէ անհոգ գտնուի, ի՛նչն է պատասխանատուն իր խորհուրդներուն և մտածումներուն ապականութեան:

Ազգաց պատմութեան տխուր և սեւ ոդիսականին պատճառը՝ իրենց մտքին ու խորհուրդներուն ապականիլն է: Պիղծ միտքն ու կեղտոտ խորհուրդներն են որ ազգերն ու մարդկային ցեղերը իրարու թշնամի ցոյց կու տան: Պարսիկ Յազկերտի խանգարուած խորհուրդներն էին որ հայեր թշնամի համարուին պարսիկ բաղաքականութեան: Բիւզանդիոնի աւերուած ու եղծանուած միտքն ու խորհուրդն էր որ դարեր շարունակ կոտորեց ու ջարդեց Հայ Պետականութիւնը պատրուակելով Գաղկեթոնեան Ժողովը:

Կան վնասակար խորհուրդներ որոնք կու գան ու կ՛անցնին, սակայն կա՛ն նաեւ այնպիսի ախտավարակ խորհուրդներ, որ բնաւ չեն ցրուիր սրտին խորքերէն և կը շարունակեն որպէս ճշմարտանման մղումներ գրգռել և անճնատուր ընել ենթական բռնաբարութեան, ոճիրի և նոյնիսկ ցեղասպանութեան--ինչպէս Թալէթ և Հիթլէր:

Մերօրեայ պոռնկագրական, այլասերած և մոլորեցուցիչ "vidio"-ի հրապուրիչ տեսարանները՝ որոմնացան ախտասերմներ են, որոնք անզգալաբար կը թունաւորեն մարդկային միտքն ու խորհուրդները:

Ըստ Տր.Վ.Քլայն-ի որ Իւթա Նահանգի համալսարանի մասնագէտ հոգեբան դասախօսն է, կը յայտարարէ, որ տուփական ախորժակ գրգռող վէպերը, վրէժխնդրական թշնամութիւն և արիւնահեղ բռնատիրական "vidio"-ներու ցուցադրութիւնը, մարդկային խորհուրդներէն չեն անհետանար, այլ՝ կը բարդուին և կուտակուին իրարու վրայ:

Որպէս Հայ Քրիստոնեաներ, զգուշանալու ենք մեր խորհուրդները չապականել և չայլասերել, ու նաեւ զգուշացնել մեր հարազատները որ իրենք եւս սուրբ պահեն իրենց մտածումները և խորհուրդները:

Մարդկութիւնը շատ տառապած է "թշնամի" բառին անտեղի գործածութեամբ: Մարդուն թշնամին չա՛րն է ու ո՛չ իր եղբայրը. ա՛յս խորհուրդով և համոզումով կարելի է զանգուածային սպանդը դադրեցնել:

Երկու համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին, ինչո՞ւ և ինչպէ՞ս միլիոնաւոր երիտասարդներ, առանց զիրար ճանչնալու և առանց ատելավառ խորհուրդի, զիրար ջարդեցին և անմեղ ժողովուրդները կիզեցին աթոմական գեհենի մէջ:

Պատճա՞ռը:

Որովհետեւ ազգաց մեծատորները, չարին և խաբէութեան **թշնամի** բառը որպէս որոմ ցանեցին մատաղ սերունդի մտքին ու խորհուրդին մէջ: Եթէ կը փափաքինք նոր սերունդը, վաշտամուկերու (lemmings) դէպի մահ գահավիժող ճակատագրէն ազատել, դաստիարակելու ենք զանոնք Յիսուս Քրիստոսի սրբազան ու բարձրամիտ դպրութեամբ: Մեր Տիրոջ պատուէրը եղած է **սիրոյ և անյիշաչարութեան** հոգիով, Ան յաւերժօրէն կ՛ըսէ.

“Նոր պատուիրան մը կու տամ ձեզի. սիրեցէ՛ք իրար: Ինչպէս ես ձեզ սիրեցի՝ դուք ալ իրար սիրեցէք: Ձեր իրար սիրելով է որ մարդիկ՝ պիտի գիտնան, թէ դուք Իմ աշակերտներս էք”

--Յով. ԺԳ.34”

Սեպտ. 9, 1989
Թորոնթօ

ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼԻ ՄԸ ԿԵՆՑԱՂԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՃԱՌԷ ԵՐԿԻՆՔԸ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻ՞ՒՆ, ԹԷ ՎԻՃՏ

Կրնայ ըսուիլ, թէ երկնայինները երբեմ չեն հետաքրքրուիր երկրայիններով: Արարիչ Աստուած Իր երկնապարգեւ ողորմութեամբ հաղորդութեան ու յարաբերութեան մէջ է թէ՛ երկնքի ու թէ՛ երկրի միջադէպերով, մանաւանդ երբ այդ դէպքերը կը վերաբերին Անոր գերագոյն մարդ արարածին: Մեր Տէրը Յիսուս ըսաւ.

«Երկու ճնճղուկը հինգ դահեկան չ՛արժե՞ր. և սակայն անոնցմէ մէկն իսկ գետին չ՛իյնար առանց Ձեր Հօրը գիտութեան: ...Հետեւաբար մի՛ վախնաք, որովհետեւ դուք բոլոր ճնճղուկներէն աւելի արժէք ունիք Աստուծոյ Աչքին»--Մատթ. ԺԲ.29-31:

Երկիրն ու երկնայինը, նիւթն ու նիւթեղէնը, իմանալին և պաշտելին միացնող թելը սիրոյ ու հաւատալու խորհրդաբանութիւնն է: Աստուած յայտնութիւն մըն է, որ կը ծագի մարդկային սրտին երկնակամարին վրայ ու կը լուսաւորէ միտքը: Յաւիտենական կեանքի նոր արշալոյսներ կը բանայ Յիսուս մեր մթամած մտքի երկնակամարին վրայ ցոյց կու տայ լուսեղէնը: Անոր տեսանելի Ջեռնարուեստը երկնակամարին վրայ ցոյց տրուեցաւ մոգերուն ու Անոր Ոտնահետքերը, մեզ փնտռելու ու գտնելու համար, պատմութեան էջերուն մէջ, Ան Մարդացաւ ու Իր անճառազոհութեամբ գտաւ բեզ և զիս:

Մեր Տէրը Յիսուս, բացայայտօրէն գալարեց երկնակապոյտ մագաղաթ ծածկոցը և ցոյց տուաւ Իր սիրելի հաւատացեալներուն ու Ջինք սիրողներուն, երկնքի ուրախութիւնը և ցնծութիւնը հետեւեալ վկայութեամբ.

«Աստուծոյ հրեշտակները նոյն ձեւով պիտի ուրախանան մէ՛կ մեղաւորի համար, որ կ՛ապաշխարէ» --Ղուկ. ԺԵ.10:

Երկնայինները մտահոգող հարցերն են՝ աշխարհի ապականութիւնները, կաշառակերութիւնները, նենգութիւնները, ոճիրները, կեղծաւորութիւնները և Աստուծոյ Տունը այլ նպատակներու համար օգտագործող արարքները:

Այս գրութիւնը ընթերցողներէն ոմանք անկասկած հարց պիտի տան, թէ, Աստուած ու երկնայիններ միթէ կը վշտանա՞ն: Աստուած որ ամենակա՛լ է, միթէ՞ կը վշտանայ: Հա՛յր Ամենայնին կրնա՞յ տառապիլ և ցաւակցիլ մեզի հետ: Ձէ՞ որ Ամենազօր է Ան: Կարելի՞ է որ ցաւ ու վիշտ մօտենան Անմերձենալի Լոյսի մէջ բնակող Արարիչին:

Համեստօրէն, բայց հաստատ կերպով, պիտի ըսեմ. «Այո»:

Պէտք չէ ծրարել զԱստուած անմերձենալի խորհրդաւորութեան մը մէջ, որ Ան դառնայ անգիտանալի Իր արարչութեան: Աստուծոյ սրբութիւնը այդ անթափանցելի տարածքն է որ Նարեկացին կը կոչէ անմերձենալի: Սակայն ո՛չ թէ անմերձենալի հանդէպ մեղաւորին, այլ կեղծաւորի՛ն ու նենգամիտին որոնք իրենք զիրենք ծախու հանած են Սատանային: Բոլոր անոնք, որոնք իրենց մեղաւոր ըլլալը զգացած են (իրենք իրենց եկած) նման "Անառակ Որդիի" առակին, սիրելի են Հօր Աստուծոյ և արժանի Անոր անբաւ ողորմութեան:

Հեթանոս աստուածներն ու անոց երկնայինները, որոնք կը կարծուէին յաւերժական խնճոյքի մէջ ապրիլ Ողիմպոս լերան վրայ, անո՛նք էին որոնք վիշտ ու ցաւ չունէին, որովհետեւ անկարեկիր ու անտարբեր էին մարդոց հանդէպ: Որովհետեւ վիշտն ու ցաւը ապացոյցն է սիրոյ: Հեթանոս կրօնքին մէջ սէր

չըլլալուն համար, մեր Փրկիչին Յիսուսի Սուրբ Խաչելութիւնը աշխարհ չհասկցաւ և իրենց տգիտութեան մէջ կ՛ըսէին.

«ԵԹԷ Աստուծոյ Որդի ես՝ իջի՛ր այդ խաչէն»

--Մատթ. ԻԷ. 40:

Մինչդեռ Աստուած Իր Որդւոյն մարմնակա՛ն ու տեսանելի՛ ցաւին ընդմէջէ՛ն ցոյց տուաւ մարդ-աշխարհի, թէ որքա՛ն կը սիրէ Իր մարդ արարածը ու կը տառապի անոր վերադարձին դէպի տուն ու դէպի ուրախութիւն: Չկա՛յ ուրիշ հաւատալիք, չկա՛յ ուրիշ Աստուած համա՛յն տիեզերքի մէջ նման ա՛յն երկնաւոր Հօր, որ յայտնուեցաւ մեր Փրկիչ Յիսուսով և ցոյց տուաւ Իր ցաւն ու տառապանքը փրկելու Իր Ձեռակերտ թանկարժէք մարդ արարածը:

Մարդասէր Յիսուս Փրկիչ, հեթանոս աստուածներու նման չսարսափեցուց մարդը իր ճեռքի նիզակովն ու շանթովը որպէսզի տիրէ՛ անոր, այլ Ան Իր մօտ հրաւիրեց տարակուսող Թովմաս աշակերտը: Ան երկա՛ր նայեցաւ անոր տխուր աչքերուն որոնց մէջ կը տեսնար տատանող հաւատքը հէք մարդկութեան, ու խաղցրութեամբ ըսաւ անոր.

«Բե՛ր քու մատներդ և դի՛ր այստեղ ու տե՛ս Իմ Ձեռքերս. և բե՛ր քու ճեռդ ու մխրճէ՛ Իմ կողիս մէջ. անհաւատ մի՛ ըլլար, այլ՝ հաւատացեալ»:

Յիսուս Քրիստոս ցոյց կու տայ Իր խաչեալ Ձեռքերու գամերուն նշանները, ու կ՛ըսէ ճեզի և ինծի. «Քեզ ազատելու համար թշնամիին (չարին) զօրութենէն, ես զոհեցի Իմ Ձեռքերս ու Իմ Անձս: Աստուած Իր Միածին Որդւոյն Յիսուսի Սուրբ Խաչելութեամբ կ՛ապացուցնէ Իր **ՍԷՐԸ** համա՛յն մարդկութեան, որ ան վերադառնա՛յ տուն և իրա՛ւ երջանկութիւն: Իսկ մարդակե՛ր աստուածներ ցոյց կու տան բնակա՛ն վայրագութիւն և վրէժխընդրութիւն, որովհետեւ մարդկային բնական հասողութիւնը չունի Գերբնականին **սէրն ու ողորմութիւնը:** Մարդկային իմաստասիրութիւնն ու գիտութիւնը չեն կրնար ցոյց տալ մեր Տիրոջ Աստուածայայտնութեան գորովն ու գթութիւնը, որովհետեւ անոնք չունին ոգի, այլ մարդակերտ ու մարդաստեղծ աստուածներ՝ **կուռքե՛ր են:**

«Ես Հայաստանի ցաւոց պատկերն եմ» ըսած է Խրիմեան Հայրիկ Ամենայն Հայոց Հայրապետը: Մեր Տէրը Յիսուս Ինք ալ տեղեկացուց, որ Երկրի վրայ չկայ ցաւ մը որ երկինքը չզգայ: Աստուածաշունչին միջոցով Հայ ժողովուրդը ոչ միայն Աստուծոյ հետ խօսեցաւ, այլ իր ամենօրեայ ողբերգութիւնը պատմեց Աստուծոյ ու իր ցաւերը դարմանեց Անոր երկնաւոր Շունչով: Աստուծոյ խօսքը ան կերաւ, իւրացուց, խառնեց իր Էութեան հետ, միացուց զայն իր մտքի և հոգիի ջաղացածքին մէջ, որովհետեւ Հայը հաւատաց Ս. Խաչեցեալին, որ ըսաւ.

«Ան մեր հիւանդութիւնները իր վրայ առաւ և մեր ցաւերը կրեց» --Մատթ. Ը.17:

Ցաւիլը բնական է, վշտակցիլը արդար, սգալը ինքնաբուխ ապրում է, բայց հարկ է անոնցմէ անկախ որպէս Քրիստոսի աշակերտող մը, նայիլ և անդին անցնիլ ջերմեռա՛նդ աղօթքի: Ապրումներ և գաղափարներ կը հարստանան երբ հեղինակը կամ բանաստեղծը կ՛ապրի ցաւին, երանութեան և ոգեւորութեան հարազատութիւնը: Անո՛նք միայն կրնան սարսռուն գործեր տալ, որոնք լացած ու տառապած են: Աստուածորդին չարչարուեցաւ մինչեւ մահ, ո՛չ թէ մարդկութիւնը չտանջուի, այլ որպէսզի մարդկութեան տառապանքին մասնակից ընէ Ինքզինքը: Յիսուս Քրիստոսի առաքելութիւնը աստուածային սիրոյ գերագոյն արտայայտութիւնն էր հանդէպ տառապկոծ աշխարհի: Քրիստոսի համար, "տառապիլը", մարդ արարածը Աստուծոյ վերադարձնել է:

Ամէնէն հարցասէր միտքը գոհացնող բացատրութիւնները՝ Խաչի՛ն լոյսով կը բանան իրենց դռները:

Լուսահանդերձ Նազովրեցին ճաշակեց մարդկութեան տառապանքը, բայց չդառնացաւ, որովհետեւ Ան ներե՛լ գիտէր: Ան ներել սորված էր, բանի որ սիրե՛լ գիտէր: Տառապանքն ու վերջապէս սրբարար Խաչելութիւնն էր, որ մարդոց պիտի վկայէր ու դարձի բերէր Ճշմարտութեան--Եսայ. ԾԳ. Այս խորաթափանց տեսութիւնը օտար է թէ պատմական գաղափարականութեան և թէ եսապաշտ իմաստասիրութեան: Բոլոր տառապանքները, մանաւանդ անմեղ տառապանքը կը մնայ առեղծուած մը համայն մարդկութեան, բացի հաւատացո՛ղ մարդերու:

Միայն հաւատքի՛ ու Յիսուսի աշակերտութե՛ան մէջն է, որ կըրնանք ըմբռնել և թափանցել ամենակալ Աստուծոյ ամբողջատիրական խորհուրդ զօրութեան:

Տառապող սէ՛րը հզօրագոյն ուժն է
բրիստոնեային, որովհետեւ Աստուած ՍԷ՛Ր է:

Յունուար 17, 1999
Թորոնթօ

ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ՏԱՌԱՊԱՆՔԻՆ ՈՒ ՅԱՒԻՆ

Խորհուրդ բառը թարգմանութիւնն է յուն."mysterion" բառին, որ կը նշանակէ ծածկուած կամ թաքնուած բան:

1. Լատին եկեղեցին զայն կ՛արտայայտէն "sacramentum" բառով, որ կը նշանակէ սրբագործում և նուիրականացում:

2.խորհուրդը ըմբռնելի չէ մարդկային զգայարանքներով, սակայն տեսանելի է հոգեւոր աչքով՝ հաւատքով և իմացումով:

Այս սերտողութեան իսկական ու հասկնալի խորագիրն է՝ "Ինչո՞ւ բարի Աստուած թոյլատրած է ցաւ, տառապանք ու ծով արցունք աշխարհի մէջ": Միայն տառապանքէն ծնուած կեանքը ապրումներու հրաւառութիւն դառնալով կը ցնցէ հանդիսատեսները և կը մաքրէ հոգիները ու կրնայ յաղորդուիլ իր նմաններուն հետ:

Երջանկութիւնը և տառապանքը բոլորովին տարբեր բաներ են. երբեմն իրարմէ անջատ և զիրար չբացնող, բայց յաճախ իրարու միաձուլուած և զիրար ամբողջացնող: Կեանքը առաջինն է, իսկ սէրը՝ երկրորդը: Սէրը և տառապանքը ոչ մէկ առեն եղան խաչուած Յիսուս Որդիին և խոցուած մօրը (Տիրամօր) աչքերուն զիրար գրկած այդ պահը: Անոնք ճաշակած էին տառապանքը, բայց չէին դառնացած, բանի որ ներել գիտէին: Ներել սորված էին, բանի որ սիրել գիտէին: Ցաւը և տառապանքը մարդկային ցեղը կը միաւորեն: Կեանքի մէջ տառապանքն ու երջանկութիւնը միախառնուած է՝ այնպէս ինչպէս բնութեան մէջ ցերեկն ու գիշերը:

Նուիրումի և տառապանքի հնոցին մէջ առաւելաբար, որ կը մաքրազուտի և կը վերընձիւղի հաւատքի ոգին: Միայն իրիկնամութին (տառապանքի և ցաւի մէջ) բալղներուն կ՛երեւի լուսազարդուած և գեղեցկատեսիլ աստղակամար երկինքը: Միայն

հաւա՛տքն է, որ կրնայ ըմբռնել և թափանցել ամենակալ Աստուծոյ ամբողջատիրական խորհուրդ զօրութեան:

«Խորագոյն վիշտի և յուսախաբութեան մէջ, կայ յոյս և ահագնազօր ցաւի ու տառապանքի մէջ երբ յանկարծ, տիեզերք կործանի և ամայանայ, կայ Աստուած»: Բոլոր տառապանքները, մանաւանդ անմեղ տառապանքը կը մնայ առեղծուած մը համայն մարդկութեան, բացի հաւատացո՛ղ մարդու: Հայ եկեղեցին կը տառապի, որպէսզի ծնունդ տայ նոր հաւատացեալներու:

«Մարդու Որդին ալ պէտք է չարչարուի բայց Ան Յարութիւն պիտի առնէ». ըսաւ Յիսուս:

1. Ոչ միայն Եղիա մարգարէն կամ Յովհաննէս Մկրտիչ պիտի չարչարուին, տառապին և անարգուին, այլ նաեւ Որդին Մարդոյ:

2. Տառապանքն ու ցաւը ճամբան է որ կը տանի Աստուծոյ արքայութիւնը:

3. Այս խորաթափանց տեսութիւնը օտար էր թէ՛ պատմական հեթանոս գաղափարականութեան և թէ՛ եսապաշտ յոյն իմաստասիրութեան:

Երբեմն այնպէս կը կարծենք, թէ Աստուած անկարող է չարը կամ տառապանքը արգիլել: Մութը՝ պակասութիւնն է լոյսի, չարը՝ բացակայութիւնն է բարիին և ապականութիւնը՝ մաքրութեան:

Չարը մարդու ազատ կամքին թանձրացեալ (կոնկրետ) գործողութեան արդիւնքն է: Չարը անխուսափելի չէ, այն ճակատագիր չէ, և մարդը, տնօրինելով իր կամքին, կարող է ոչնչացնել նաեւ չարը: Նաւապետ մը չի կրնար փոթորիկը կեցնել, բայց կը նաւարկէ այնպէս, որ նաւը չզարնուի ապառաժներու:

Եթէ ամենակալ Հայր Աստուած Արարի՛չն է կանոնական և բարի աշխարհին, ինչո՞ւ գոյութիւն ունի չարը:

1. Այս խորհրդաւոր հարցումին, անմիջական և ամբողջական պատասխան մը չկայ:

2. Արարչագործութիւնը մինչեւ որ հասնի իր լրումին, չարը գործօն պիտի ըլլայ աշխարհի մէջ:

3. Նիւթական բարիքներու զուգահեռ, կայ նաեւ նիւթական չարիքներ:

4. Հրեշտակներն ու մարդկային արարածներ իրենց ազատ կամքին պատճառով կը ճգտին կամ չարին և կամ բարիին. նախընտրելին սէրն է: Ոմանք կ՛ուղուին դէպի կեանք ու ոմանք ալ կորուստ:

5. Աստուած որեւէ կերպով պատասխանատուն չէ և չ՛արտօնէր բարոյական չարը, մարդ իր ազատ կամքով կ՛ընտրէ բարին:

Վիշտին մէջ՝ ա՛լ աւելի մեծ է մարդ հան հաճոյքի կամ ուրախութեան: Տառապանքի ու կսկիծներու կեանքէն է որ կը ծնի ամենէն վսեմ, ամենէն բարձր կեանքը: Աստուած չի խափաներ չարը, որովհետեւ չար արա՛րքն իսկ Ան կրնայ բարիի գործակից դարձնել:

Օրինակ՝

1. Յովսէփ գեղեցիկին գերի վաճառումը, Աստուած փոխակերպեց Յակոբ նահապետը ապրեցնելու:

2. Մովսէսի գետ նետուիլը, պատճառ եղաւ փարաւոնի արքա-

յազուն որդի դառնալուն--Մննդ. 45:8, 50:20:

3. Յիսուս Քրիստոսի դատապարտութիւնն ու մահը, ամենակալ Աստուած փոխակերպեց մարդոց փրկագործութեան--Հռոմ. Ը.28:

Մարդ կենդանիներէն կը տաբերի իր գիտակցական վարքով, բանական հոգիով, բարոյական սկզբունքով և ինքնիշխանութեամբ (ազատ կամքով): Մարդուն բնորոշ է իր ինքնագիտակցութիւնն ու ստեղծագործական աշխատանքը: Մարդ արարածին կամքի ազատութեան իրողութեան պատճառաւ, Եզնիկ Կողբացին կ՛ազատէ զԱստուած աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող չարին նկատմամբ:

Պողոս առաքեալ չարը կ՛անձնաւորէ ու կ՛ըսէ.

«Չարին գալուստը Սատանային ներգործութեամբ է՝ ամենայն զօրութեամբ, նշաններով, խաբէութեան զօրաւոր գործերով և անիրաւութեան բոլոր պատրանքներով»--Բ.Թես. Բ.9:

Մարդկային պատմագրութեան ամբողջութիւնը, պատմութիւնն է մարդու գոյապայքարին հանդէպ չարին զօրութիւններուն: Մարդ իր լաւագոյնին մէջ իսկ, տակաւին հակամէտ է մեղանչելու և չարիք ընելու: Աստուած կը յայտնուի Իր անհուն սիրով, իսկ մարդը՝ իր անսահման չարութեամբ: Ինչո՞ւ, որովհետեւ մարդիկ խելայեղօրէն կը վազեն իրենց «ես»ին (pure ego)ի գոհացման ետեւէն: «Ես»ի և փառամոլութեան հակադրութիւնը՝ **հաւատքի՛** աշխարհն է, գաղափարականի և բարոյական գեղեցկութեան աշխարհը:

«Ես»-էն դուրս պարտ ենք ելլել ու դառնալ «մենք»: «Ես»ին կեղեւը ճաթեցնելով դուրս պէտք է խոյանայ հոգին ու միանայ իր Արարիչ Աստուծոյ: «Ես»ը բացարձակ խորհուրդ մը չի կրնար ըլլալ. «Ես»ը սպասաւորող խորհուրդ մըն է տիեզերքի տնտեսութեան մէջ, մարդ, որպէս Աստուծոյ գործակիցը պիտի գործէ՛ երկրի վրայ, ո՛չ անկախաբար: Չկայ բարոյական փլուզում մը այնքա՛ն ափսոսալի, որքան՝ երբ մարդ կը հաստատէ նուիրատուին զոհաբերութեան մէջ իր եսակա՛ն տրամադրութիւնը:

Ազգայնամոլութիւնը եսակեդրոն է, այլամերժ, սեփականը կը դասէ գերիվեր բոլորէն, եթէ նոյնիսկ ան զուրկ է արժանիքներէ, նոյնիսկ եթէ կեղծ է: «Ես»ակեդրոնէն դառնալու է մարդ, դէպի համակեդրոն «մենք»ը, որ իր ցեղը և իր ազգը կը ներկայացնէ: Վեհանձնութիւնը մեծ հոգիներու մենաշնորհն է, խաժամուժէն և եսակեդրոն մարդերէն կարելի չէ ակնկալել զայն: Արագութեան և եսակեդրոն աշխարհահայեացքով դարու մը մէջ կ՛ապրի մարդ այսօր և անգիտակցաբար կը տարուի հոսանքէն դէպի յորձանուտը:

Նախանձ, փառասիրութիւն, եսամոլութիւն և հպարտութիւն՝ մարդը վայրագ գազան կը դարձնեն: Եսասիրութեամբ մարդ կը մեկուսանայ ընկերութենէն և կ՛անջատուի Աստուծմէ:

Կամքի ազատութեան տեսութեամբ, Եզնիկ Կողբացին, զԱստուած կ՛ազատէ աշխարհի մէջ գոյութիւն ունեցող չարի պատճառին նկատմամբ:

«Մարդ իր կամքին արտայայտիչն ու տէրն է»
կ՛ըսէ Սբ.Ներսէս Շնորհալի Կաթ:

Դաւիթ Անյաղթ կամքի ազատութիւնը կը դիտէ որպէս կատարելութեան համար մարդու մղած պայքարի անհրաժեշտ բաղադրամասը:

Անձնաւորութիւն մը ի՛նչ ուժի որ յանձնէ ինքզինք, այդ զօրութիւնը կը վարէ ուղեղին ընթացքը: Կենսաբանութիւնը առանցինն վերջնական ճակատագիր չի՛ նշանակեր, միտքը գերիվեր է կենսաբանութենէ: Մարդ արարածներուն շնորհուած ազատ կամքը՝ աստուածային մասնիկը, պարտ է ապացուցել, նախ

ման որ մարդ էակ արժանանայ յաւիտենական կեանքի։

1. Չարը հնարաւորութիւնը ունի վնասե՛լ ջղաբջիջները։

2. Բարին նոյնպէս հնարաւորութիւնը ունի բուժե՛լ ջղաբջիջները։

3. "Հրաշք"ը Բարիին բուժիչ յատկութիւններն են որոնք կը վերանորոգեն ջղաբջիջները ու մարդ էակին անդամները կ՛առողջանան։

Լուսահանդերձ Յիսուս Մարգարէն կ՛ըսէ ակնարկելով Իր ունկընդիրները.

«Ահա՛ւասիկ իմ մայրս և իմ եղբայրներս...ով որ կատարէ կամքը իմ Հօրս ...ան է իմ եղբայրս, քոյրս և մայրս»--Մատթ. ԺԲ.50։

Առանձնաշնորհեալ ազգ չկայ այլեւս, այլ կամաւոր անձնատուութիւն թէ՛ անձնական և թէ ազգովին։ Ճարտասանը՝ խօսքի զօրութեամբ ուրիշներու մտքին, սրտին և կամքին վրայ իշխելու կարողութիւն և տաղանդ ունի։ Ճարտասանութեամբ գաղափար մը զգացումի կը փոխուի և զգացումը՝ կամքի։ Ս.Օգոստինոս կ՛ըսէ.

«Մեղքը կը բնակի մարդու կամքին մէջ, ոչ աշխարհի և ոչ բնութեան»։

Սատանան իր ճարտասան ու հնարամիտ փսփսուքով կը ջանայ մուտք գործել մարդու նախ մտքին ու յետոյ կամքին մէջ։

Սատանա եբր. բառ մըն է, որ կը նշանակէ հակառակորդ, չարախօս--Յայտ. 12.10։ Աստուածաջունչին մէջ անիկա որպէս յատուկ անուն կը նշէ անձնատրումը չարութեան, որ կը ներկայանայ իբրեւ Աստուծոյ և մարդկութեան թշնամին, որ մարդիկը հրապուրելով փորձութեան կ՛առաջնորդէ։

Նոր Կտակարանի մէջ բազմաթիւ հոմանիշներ կան Սատանային համար գործածուած՝

1. **Այս աշխարհի աստուածը**--Բ. Կորնթ. Դ.4,
2. **Այս աշխարհի իշխանը**--Յով. ԺԴ.30, Եփես. Ջ.12։
3. **Բանսարկու**--Յայտ. Բ.10, ԺԲ.9։
4. **Բելիար**--Բ. Կորնթ Ջ.15։
5. **Բէեղզեբուղ՝ դեւերու իշխան**--Մատթ. ԺԲ.24։
6. **Դժոխքի հրեշտակ**--Յայտ. Թ.11, Թշնամի--Մատ. ԺԳ.39։
7. **Սուտ և ստութեան հայր**--Յով. Ը.44

Սատանան որոմի հատիկներ կը նետէ մեր մտածումներուն մէջ արգելք ըլլալու համար մեր սրբութեան և ուղղամտութեան --Մատթ. ԺԳ.39։ Ան մուտք կը գործէ մարդկային սիրտը երկու զգացումներէն՝

ա. Երեւակայութիւն.

բ. Մարմնական հեշտասիրութիւն։

Յիսուս յաղթեց Սատանային Իր անձին մէջ երբ անապատին մենակեցութեան շրջանին կը խորհրդաբանէր Իր Հօր հետ, արդ Յիսուս կ՛ելլէ անապատէն յաղթելու համար անոր, մարդոց մէջ։

Պետրոս առաքեալ շատ որոշ կերպով կ՛ազդարարէ եկեղեցւոյ երէցներուն որ զգուշանան, ու կ՛ըսէ. «Արթուն և պատրաստ եղէք, քանի որ ձեր ոսոխը՝ Սատանան, մռնչելով առիւծի նման, կը շրջի և կլլելու համար մէկը կը փնտռէ »--Ա. Պետ. Ե.8։ Ոչ Հերովդէս, ոչ

Յուդա, ոչ Կայիափա, ոչ Աննա, կամ Պիղատոս, ոչ Փարիսեցւոց ժողովը ոչ Սադուկեցիք կրցին տիրել Յիսուս Քրիստոսի: Սատանան անձամբ անապատին մէջ փորձեց Անոր, սակայն նորէն չեղաւ: «Ուր որ երկու կամ երեք հոգի կը խմբուին, առ՛նց Յիսուսի անուան, Սատանան հոն է, անոնց մէջ...»:

«Վասակ Սիւնի ուրացաւ այն աւազանը որ յղացած էր զինք: Անարգեց այն պատուական Մարմինը, որով սրբուած էր և ոտնահարեց այն կենդանի Արիւնը (որուն միա՛կ սիրովը ճանչցած էր երկնաւոր Հա՛յր Աստուածը:) Ջնջեց իր որդեգրութեան գիրը և իր ձեռքով խորտակեց մատանիին հաստատած կնիքը: Ան դուրս ելաւ երանելիներու թիւէն և շատերը ապստամբեցուց իրեն հետ»
--Եղիշէ:

Վասակ իր ձեռքն առաւ Սատանան իբրեւ վահան, հագաւ զայն որպէս զրահ և դարձաւ անոր կամքին կատարեալ գինուորը:

Յիսուս Քրիստոսի առաքելութիւնը՝ կորսնցնելու և բանդելու համար էր սատանային գործունէութիւնը: Մեր Տէրը յաջողեցաւ Իր սուրբ առաքելութեան մէջ, ապացոյց՝ նահատակներն ու մարտիրոսները Լոյս Աւետարանին համար: Յիսուսը խաչող հարիւրապետ Ղունկիանոս ունեցաւ հոգեկան կերպարանա-փոխութիւն Խաչին պատուանդանին, և դարձաւ առաջին հաւատացեալ հեթանոսը և նահատակը: Շատ մը որբեւայրի մայրեր, Մեծ Եղեռնին, փոխանակ Քրիստոսը ուրանալու և իրենց կեանքը փրկելու, պըզտիկները կուրծքերնին փաթթած, Աւետարանը մէջքերնին կապած, անապատները շրջած են. ասոնք մահը արհամարհեցին ու նայեցան բարբարոսներու աչքին, ուղի՛ղ, անվախ և անխաբ: Առաքեալներն ու անհամար սուրբ հաւատացեալներ հետեւելով իրենց Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի, ցոյց տուին իրենց հաւատարմութիւնն ու Քրիստոսի սիրոյն զօրութիւնը և առանց ընկրկելու հուրի և սուրի առջեւ, անտրտունջ տուին իրենց պարանոցը մահարար սուրին:

Ստեփանոս սարկաւագ եղաւ Քրիստոսէ եւոք, ու առաքեալներու շարքին՝ իր անձը, իր ինքնութիւնը, ինքզինք Աստուծոյ ընծայող, իր կեանքին գնովը, իր մահուան ծամբովը, իր զոհողութեան կամքովը, առաջին մարտիրոսը և նահատակը քրիստոնէական եկեղեցւոյ: «Նահատակաց Օրը», Ես այսինչ այսինչեանը չեմ կոչուիր, այլ իրարու եղբայրներ: Ա՛յնօր մեր անհատական սեփական ինքնութիւնը չկայ, այնօր մեր հաւաքակա՛ն ինքնութեան օրն է, մեր պատկանելիութեան վկայութե՛ան պահն է: Հայրենիքի տէրը և ծառան ըլլալու գիտակցութիւնն է, հաւաքակա՛ն գիտակցութիւնը: «Մարտիրոսներ և սուրբեր են մեր Ապրիլեան նահատակները և անոնց ձօնուած մէն մի՝ խօսք՝ վաւերացումը անոնց սրբութեան»: «Յիսուս երբ կանչէ մէկը՝ կը հրաւիրէ զայն նահատակուելու»--Տիմոթիէ Պոնհաֆըր: Հայ Եկեղեցին պահպանած է Քրիստոնէութիւնը իր զաւակներու արիւնո՛վ և նահատակութեամբ:

Հոգեբանական աշխարհը որքան ալ խորհրդազեղ և մանուածապատ ըլլայ, հնար է որոշ սկզբունքներ ճշդել: Հոգեբանութիւնը գիտութիւնն է մարդկային գիտակցութեան լոյսի՛ն և այդ լոյսին մէջ կատարուող գործունէութեանց օրէնքներուն: Մարդ այն միակ էակն է որ ունի ինքը իր գիտակցութիւնը՝ խիղճը: Օրինակ, նախանձը, քրիստոնէական հասկացողութեամբ, մեղք է, իսկ մարդակերտ հոգեբանական տեսանկիւնէ դիտուած և բննուած, ան կը համարուի թանկագին առանձնայատկութիւն մը: Նախանձը կը ծնի ու հասակ կ՛առնէ մարդուն հետ: Ան բնազդ մըն է, արմատացած է մարդուն մէջ և կարելի չէ արմատախիլել, բայց հնարաւոր է զայն փոխակերպել և վերածել բարեաց աղբիւրի՝

.«դարձնելով բարի նախանձ և ազնիւ մրցակցութիւն»: Նախանձի պարագային, ենթական իր անձը՝ եսը, կ՛ուզէ գոհացնել, փայփայել, շոյել՝ գործածելով, կործանելով, փճացնելով իր դիմացինը:

Հոգեբանութեան կարեւորագոյն խնդիրը մարդու բազմամակարդակ հոգեկան կեանքի գիտակցութեան ուսումնասիրութիւնն է: Կարգ մը հոգեբաններ կը ջանան իրե՛նց մարդկայնապաշտ նոր առաքինութիւնները պարտադրել նոր սերունդին: Ազատամիտ հոգեբաններ և 20-րդ դարու դաստիարակներ կը բաջալերեն այն կարծիքը, թէ մեղքի գաղափարը Միջնադարեան նախապաշարումի մը ըմբռնումն է: Մարդկային հոգեբանութեան ամենէն տկար կողմը հիացումի, գնահատումի, արդար դատողութեան պակասն է մեր մէջ:

Նկարչութիւնը՝ գիծերու և գոյներու համադրութիւն մը չէ միայն, այլ է նաեւ փիլիսոփայութիւն, հոգեբանութիւն, հոգին ազնուացնելու և հարստացնելու գիտութիւնը: Հոգեբանութեան ըմբռնումին մէջ ընդխառնուած պարտ են ըլլալ, յիշողութիւն, երեւակայութիւն, զգացում, կամք և հաւատք առ Աստուած: Ինչո՞ւ հաւատք առ Աստուած, որովհետեւ հոգեկան աշխարհի մէջ կան ապրումներ և ըմբռնումներ, որոնք մեր հինգ զգայարանքներով հասկնալի չեն, ներհայեցողական և հոգետեսական կարողութեամբ (intuitive) կ՛ըմբռնուին: Հոգեկանը՝ իրականութեան գործօ՛ն արտացոլացումն է, որ կ՛իրագործուի բարձրագոյն էակներու՝ մարդոց կեանքի՛ն մէջ:

Արդի հոգեբանութեան տարրական և հիմնական շեղումը, իր դասագիրքերուն վրայի խորագիրնէ՝ "հոգեբանութիւն" psychology մականունը: Անգլերէն ու հայերէն "հոգեբանութիւն" բառը իր սկզբնական վանկին մէջ ունի "հոգի" "psyche" նախավանկը: Համեստ և անկեղծ հարցում մը: Ինչո՞ւ հոգեբանական գիրքերու վերնագիրները կը կրեն աննիւթական "հոգի", "շունչ" և "կենդանութեան անհրաժեշտ շարժիչ ուժ" բառը ու կ՛անտեսեն նոյն բառը իր հարազատ իմաստաւորութեամբ ու զայն (հոգի) բառը կը գործածեն որպէս՝

ա. մտային և ուղեղայի՛ն գիտութիւն,
բ. որպէս մարդկային բնազդակա՛ն գիտութիւն,
գ. որպէս մարդկային ու անասնական վարք ու կենցաղավարութիւն:

Չեմ ուզեր ըլլալ նախայարձակ ու այսպանել ակադեմական ու գիտական դաստիարակներու սոյն խոտորումը: Սակայն ինչո՞ւ համար բազմահմուտ և ներհուն դաստիարակներ կայլասերեն իրենց դասագիրքերու անունը: Ինչո՞ւ դաստիարակչական հիմնարկութիւնները, գիտութիւնը կրօնքի կը վերածեն և կը ստեղծեն փոխադիր աստուած մը "հոգեբանութիւն" անուամբ երբ ան միայն նիւթաբանութիւն է ու կը սերի նիւթէն (ուղեղէն ու ո՛չ հոգիէն) ըստ աստուածամերժ դաստիարակներու:

Այնպէս ի՛նչպէս "հոգին" բողարկուած է հոգեբանական գիտութեան մէջ ու դարձած անստոյգ, անորոշ ու կասկածելի, նոյնպէս ալ Սատանան ծածկած է իր ինքնութիւնը "ազդեցութիւն"ը, "ներգործութիւն"ը և "ներմղում"ը, շլացուցիչ բառերու ետին:

Աստուածաշունչին մէջ Սատանա որպէս յատուկ անուն՝ կը նշուի անձնաւորումը չարութեան, ո՛չ ազդեցութիւն մը միայն, որ կը ներկայանայ իբրեւ Աստուծոյ և մարդկութեան թշնամին, որպէսզի մարդիկը հրապուրելով փորձութեան առաջնորդէ: Նոր Կտակարանին մէջ բազմաթիւ հոմանիշներ կան Սատանային

համար գործածուած՝ Այս աշխարհի աստուածը--Բ. Կորնթ. Դ.4:

Այս աշխարհի իշխանը--Յով. ԺԴ.30, Եփես. Ջ.12, որոնք ո՛չ թէ տեսութիւններ են կարծ մը նախապաշարեալ տգէտ մարդոց, այլ վկայութիւնները Աստուածորդւոյն որ է՛ Ճշմարտութիւն և Լոյս մարդկային որոնումներու:

Սատանան ինչո՞ւ ջօղարկել կը ջանայ ինքզինքը: Ինչո՞ւ կ՛ուզէ ճանչցուիլ որպէս միայն ազդեցութիւն ու ո՛չ անձնաւորութիւն մը: Որովհետեւ "ազդեցութիւն" կամ "տպաւորութիւն" բառով ան կրնայ չեզոգացնել նաեւ Աստուծոյ գոյութիւնը ու ներկայացնել զԱստուած պարզ բարիի ներգործութիւն մը:

Օրինակ, ջերմութեան ետին կայ արեւը, հիւանդութեան ետին կայ մահարար, սակայն անտեսանելի, մանրէն: Թշնամութեան ետին կա՛յ ոխերիմ թշնամին ու յեղափոխութեան ետին կայ վաւերական և անձնաւորեա՛լ ահափեկիչը:

Սոյն իմաստով աստուածային բարի արարչագործութեան ետին կայ սողոսկող կեղծ ու նենգամիտ Սատանան: Լուսահանդերձ Մարգարէ Յիսուս ըսաւ.

> **«Մարդ մը լաւ սերմեր ցանեց իր արտին մէջ: Գիշեր մը, երբ ամէն մարդ քնացած էր, անոր թշնամին եկաւ, որոմ ցանեց ցորենին մէջ և գնաց»** --Մատթ. 24:

Այն հարցումը, թէ Բարի Աստուծոյ չքնաղ ճարտարապետական աշխարհին մէջ ինչո՞ւ կայ տառապանք ու ցաւ, պատասխանը Յիսուս Քրիստոս կու տայ թշնամիին որոմի պատմութեան մէջ, սողոսկող կեղծաւորը: Բացատրենք վերոյիշեալ խտացեալ դէպք իրականութիւնը: Սակայն պարտաւոր ենք հաւատալ թէ Սատանան երեւակայական ազդեցութիւն մը չէ, ո՛չ ալ պոչաւոր սեւամորթ հրէշ մը, այլ հակառակորդ թշնամի անձնաւորութիւն մը, որ կը ջանայ բանդել Աստուծոյ շինարար ու բարի գործընթացը:

Իրականութիւններ և իսկութիւններ կան, որոնք աչքով կը տեսնուին ու ձեռքով շօշափելի կը դառնան: Կա՛յ նաեւ նիւթական գոյացութիւններ, որոնք չեն երեւիր, Ինչպէս հովը, սակայն կը շօշափուին ու կը զգացուին: Կա՛ն նաեւ ճշմարտութիւններ և իրողութիւններ, որոնք միայն կ՛իմացուին, կը յայտնուին սակայն անտեսանելի են ու անշօշափելի:

Եսայի մարգարէն աստուածայայտնութեամբ կ՛իմանայ ու կը լուսաբանէ Սատանային սկզբնատրութիւնը ըսելով.

> Ով առտուանց ծագող Արուսեակ, Ի՜նչպէս երկինքէ ինկար
> Ու մինչեւ գետին կործանեցար,
> Դուն որ ազգերը նկուն կ՛ընէիր:
> Դուն սրտիդ մէջ ըսած էիր Երկինք ելլեմ՝
> Ու իմ աթոռս Աստուծոյ աստղերէն վեր բարձրացնեմ.
> Եւ ժողովի լեռը, հիւսիսի ծովեր բնակիմ.
>
> Բարձրելոյն նմանիմ,
> Բայց ահա դժոխքը կ՛իջնես, գուբին խորունկ տեղերը,
> Քեզ տեսնողները ծու վրայ պիտի զարմանան,
> Ու ըեզի նայելով պիտի ըսեն,
> Այս այն մարդն է որ երկիրը կը սարսէր,
> Թագաւորութիւնները կը դողացնէր:
> Աշխարհս անապատ կը դարձնէր, և անոր քաղաքները աւերակ կ՛ընէր,
> Ու իր գերիները տուներնին չէր ղրկէր:

Դժոխքը վարէն բեզի համար դղրդեցաւ, որպէսզի բու
գալուստդ դիմաւորէ:
Քու փառդ և տալիղներուդ ձայնը գերեզման իջան»:
--Եսայ. ԺԴ.9-20

Պետրոս առաբեալ միանալով անվեհեր մարգարէներուն, իր ներշնչող վկայութեամբ կ՛ըսէ մեզի ու յաւերժութեան.

**«Մարգարէութիւնները, բնաւ մարդոց կամքին
ծնունդը չեն, այլ՝ Սուրբ Հոգիին մղումով է
որ Աստուծոյ մարդիկը խօսեցան զանոնք»**
--Բ. Պետ. Ա.21:

Ճշմարտութեան ու անճնամատոյց սիրոյ Անճնատրութիւն Յիսուս Քրիստոս կը վկայէ Սատանային նկատմամբ ու կ՛ըսէ.

1. «Սատանան փայլակի պէս երկինքէն ինկած կը տեսնէի»
--.Ղուկ. Ժ.18:

2. «Դուք ձեր հօր սատանային զաւակներն էք»--Յով. Ը.44:

3. «Այլեւս երկար պիտի չխօսիմ ձեզի, որովհետեւ աիա կու գայ այս աշխարհի իշխանը, որ իմ վրաս ո՛չ մէկ իշխանութիւն ունի--Յով. ԺԴ.30:

4. «Այս աշխարհի "աստուած"ը նկատուած Սատանան կուրցուցած է այդ անհաւատներուն միտքը, որպէսզի չըլլայ որ Աւետարանին բերած լոյսը ծագի անոնց մէջ, այսինքն՝ տեսնեն փառքը Քրիստոսի, որ անտեսանելի Աստուծոյ պատկերն է»
--Բ. Կորնթ. Դ.4

5. «Սատանան ինքն ալ լուսաւոր հրեշտակի կերպարանքով կը ներկայանայ» --Բ. Կորնթ. ԺԱ.14

Ճարտարապետութիւն ուսանելու համար ճարտարագիտական դասագրքեր կը կարդան: Ելեկտրականութիւն սորվելու համար, ելեկտրագիտական գիրքեր կը սերտեն: Բժշկագիտութեան համար ախտաճանաչութիւն ու դեղագործութիւն կը սերտեն: Կրօնական հարցեր որոնելու ու գերբնական հոգեթով գիտութիւն մշակելու համար, սերտե՛լ պէտք է Աստուածաշունչ Աւետարանները աշխարհի բոլո՛ր կրօնքներու վեհագոյնը, որ ո՛չ միայն տեսութիւններ ու վարկածներ կը պատմէ, այլ աստուածայայտնութիւնը ապրա՛ծ է որպէս Մարդեղացե՛լ իրականութիւն Յիսուս Քրիստոսի անձնատրութեան մէջ, որպէս լրումը բոլոր մարգարէութիւններուն:

Բազմաթիւ կրօնքներու հիմնադիրներ ինած ու որոնած են Սատանայի գոյութիւնն ու ծագումը: Ի վերջոյ Մազդէական կրօնափիլիսոփայական ուսմունքը կ՛ընդունի երկու ինքնուրոյն հիմունքներ (նիւթը և գիտակցութիւնը, կեցութիւնը և մտածողութիւնը, բնութիւնն ու ոգին, չարն ու բարին):

Մանին արուեստագէտ (216-76) և քարոզիչ մըն էր: Անոր ուսմունքը զգալի տարածում ունեցած է Հայաստանի մէջ, որոշ ազդեցութիւն յատկապէս Պավղիկեան և Թոնդրակեան աղանդներու վրայ: Ան կ՛ուսուցանէր, որ չարը որպէս նախասկիզբ, նոյնքան ինքնագոյ է որքան Բարին:

Վերադառնանք Եսայի մարգարէին տեսիլք յայտնութեանը: Մարգարէին լուսապայծառ տեսիլք յայտնութիւնը.

«Դուն սրտիդ մէջ ըսած էիր Երկինք ելլեմ՝
Ու իմ աթոռս Աստուծոյ աստղերէն վեր բարձրացնեմ»:

Աստուածաշունչը իր կրկին ուխտերով, սոսկ եբրայական

գրականութիւն մը չէ, ինչպէս են Վետաները՝ Հնդկաց և Ավեստան՝ Մազդէականներուն համար: Հին և Նոր Կտակարանները, աստուածային ծրագրի մը հետ կապ և առնչութիւն կը պահեն: Աստուածային սոյն ծրագրին ու առնչութե՛ն ընդմէջէն Եսայի մարգարէին կը յայտնուի Սատանային ծագումն ու նախաբայլը:

Ստեղծուած արարածի մը փառասիրութիւնը ու "ես"ը ի վերջոյ կը դառնան ամբարտաւանութիւն և ըմբոստութիւն ընդդէմ իր Արարիչին: Մարգարէն իր հրեղէն տեսանելիութեամբ ետ կ՛երթայ անհամար դարեր ու կ՛այժմէացնէ, կ՛առարկայացնէ ու կը թանձրացնէ մեղանչում մը Աստուծոյ Ինքնութեան ու Սրբութեան դէմ: Սոյն մեղանչումը թէ՛ ապստամբութիւն է և թէ՛ պետական յարուած:

> «Այս այն մարդն է որ երկիրը կը սարսէր, Թագաւորութիւնները կը դողացնէր: Աշխարհս անապատ կը դարձնէր, և անոր բաղաքները աւերակ կ՛ընէր Ու իր գերիները տուներնին չէր ղրկէր»--Եսա. ԺԴ.17:

Վերոյիշեալ մարգարէութիւնը, որ գրուած է Քրիստոսէ 600 տարի առաջ, զարմանալիօրէն այժմէական իմաստ ունի: Իր այժմէականութիւնը գրաւական մըն է աստուածային ներշնչանքին:

Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմին սպաննուածներուն թիւը, մօտ 52 միլիոն եղած է: Եւրոպական երկիրներն ու բաղաքները, ճարտարապետական կոթողները, փառաւէղ երկնասլած եկեղեցիները ու պատմական յիշատակարան մատենադարանները կործանեցան ու աւերակներու վերածուեցան: Չեմ ուզեր յիշել մարդկային ողբն ու հառաչանքը, որբերու հեծկլտանքը ու կոյսերու բռնաբարումը:

Բոլոր ներկայի ցաւն ու տառապանքն է՝ մարդկային ողբն ու հառաչանքն է, որ մարգարէն կը նկարագրէ իր աստուածատես գրաւոր հայեացքին մէջ: Հոգեկան աշխարհի պայքարամարտի շօշափելի ու տեսանելի մէկ շրջանն է, որուն մէջ կ՛ապրի մարդկութիւնը այսօր: Աստուած Ճշմարիտ ո՛չ թէ մոռցած է Իր գերագոյն մարդ արարածը նման հեթանոս չաստուածներու և Ինքզինք տուած է կերուխումի ու զուարճութեան, այլ Ի՛նք ալ կը տառապի մեզ հետ ու կը ջանայ ազատագրել Իր թանկագին արարչագործութիւնը:

Եկեղեցւոյ ներկայ գոյավիճակը, հաւատացեալներու ներգին հոգեկան զօրացման, բարոյական բարենորոգման և վերականգնումի ժամանակաշրջանն է ուր Աստուած վերականգնումի իր գերմարդկային ճիգով կը յայտնէ Իր ծրագիրները Իր հաւատարիմներուն՝ ծառաներուն: Աւետարաններուն մէջ ամենասխալ հասկցուած հատուածը, Տէրունական Աղօթքին առաջին նախադասութիւններն են՝

«Հա՛յր մեր երկնաւոր,
սրբաբանուի՛ անունդ.
Թող գայ թագաւորութիւնդ
Թող կատարուի քու կամքդ,
ինչպէս որ երկնքի մէջ,
այնպէս ալ երկրի վրայ»:

Յիսուս Քրիստոսի պատուէրը Իր աշակերտներուն աղօթել ու խնդրել է, որ Աստուծոյ Թագաւորութիւնը շուտով գայ երկրի վրայ: Ան ուրիշ առթիւ ըսաւ.

«Իսկ դուք փնտռեցէ՛ք (խնդրեցէ՛ք) Աստուծոյ արքայութիւնը, և այդ ամէնը աւելիով պիտի տրուի ձեզի»--Ղուկ. ԺԲ.31:

Վերոյիշեալ պատուէրները ու բազմաթիւ հատուածները կը բացայայտեն մեզ թէ ներկայ աշխարհածաւալ ցաւէն ու տառապանքէն յետոյ պիտի փայլատակէ երկնային արբայութիւն մը ուր ցաւ ու տառապանք, մեղանչում և ուրացութիւն պիտի չ֊ըլլան և սէր ու խաղաղութիւն պիտի իշխեն մարդաշխարհի վրայ: Երկնապարար սոյն տեսիլքը, շօշափելի հաւատքը, Քրիստոսի կենդանի մարդեղեա՛լ ապրումը ու հրաշափառ Յարութիւնը դարձան անպարտելի զօրութիւն ու մղեցին աշակերտները համաշխարհային առաքելութեան ու անվեհեր նահատակութեան:

Մարդկային աշխատաճեւը կը նախընտրէ կարճ ճամբան, առանց նկատելու արդարութիւն կամ հետեւանք: Օրինակ: Յիսուս Մանուկի ծնունդին, փոխանակ Աստուած Չայն Եգիպտոս ղրկելու, թող սպաններ Հերովդէս թագաւորը և ազատագրած պիտի ըլլար թէ՛ Իր Միածինը անապատային գաղթականութենէ ու նաեւ բազմաթիւ Բեթլեհեմի մանուկներու ջարդը: Ուրիշ առթիւ անձնուրաց Քրիստոս երբ նախաձայնեց իր մատնութիւնն ու փրկագործչական խաչելութեան մահը, Պետրոս աշակերտ Չինք մէկ կողմ տարաւ և սկսաւ համոզել իր Վարդապետը, որ այդպիսի անիմաստ արկածախնդրութիւն մը չի խորհի: Հօր անբննին Մնունդ Յիսուս դարձաւ և ըսաւ Պետրոսի. «Ետի՛ս գնա Սատանայ, դուն գայթակղութիւն ես ինծի համար, որովհետեւ դու մտածումներդ Աստուծոյ մտածումները չեն, այլ՝ մարդոց»:

Մարդ արարած՝ իր մտածումները երբ բարձրացնէ հողային տարածութենէ դէպի վե՛ր երկնային տարածք (dimension), հո՛ն պիտի տեսնէ դէպքերը իրենց բուն իսկութեան մէջ: Ա՛յս պատճառաւ հաստատուած են խորհրդարան կոչուած ատեաններ ուր զանազան մտածումներ կ՛արտայայտուին իրենց լաւագոյն ու գերագոյն արդիւնաբերութեան համար:

Ներկայիս, մարդ կալանաւորն է չարին: Աստուածային ռազմագիտութիւնը կը ջանայ ազատագրել մարդը նուազագո՛յն վնասով: Այաթոլահ Ղոմէնիի Իսլամ Կառավարութեան օրով, Ամերիկեան դեսպանատունը դարձաւ կալանաւորը իրմէ չափազանց տկար և աղքատ պետութեան մը: Ինչո՞ւ արդեօք Ամերիկեան հզօր բանակը իր գերագոյն զէնքերով չմիջամտեց ազատագրելու իր հպատակները, այլ թոյլ տուաւ իր բաղաքացիներուն տառապիլ ու համբերել: Որովհետեւ Ամերիկա նախընտրեց նուազագոյն վնասով ազատել իր հպատակները: Ամերիկա եթէ զէնքո՛վ միջամըտէր, կրնար պատճառ դառնալ իր հպատակներուն մահուան:

Մարդ ազատութիւնը ունի հաւատալու սոյն ծրագրին և հերոսաբար գործակցիլ Աստուծոյ հետ, կամ ընտրել կարճ ճամբան ու տառապանքի դժգոհանքին մէջ կնքել իր մահկանացուն: Մարդիկ՝ անձնազոհութեամբ կը հերոսանան իրենց ժամանակաւոր հայրենիքին համար, ինչո՞ւ չհերոսանալ յաւերժակա՛ն արժէքներու համար ալ, ու դառնալ գործակիցնե՛րը Աստուծոյ ուր պիտի լսեն աստուածային մեղանոյշ ձայնը որ պիտի ըսէ իրենց.

«Բարի ու հաւատարիմ ծառայ, որովհետեւ հաւատարիմ եղար այդ բիչին մէջ, բեզ պիտի կարգեմ շատին վրայ. մտի՛ր ու տիրոջդ ուրախութեան մէջ»--Մատթ. ԻԵ.21:

Կ՛ուզեմ փակել այս նիւթը ներկայացնելով ցաւն ու տառապանքը Խրիմեան Հայրիկի հայեցողութեան ընդմէջէն: Մեծ Եղեռնի ջարդէն ու աքսորէն ճողոպրած բահանայ մը լալահառաջ կ՛իյնայ կաթողիկոսին ոտքերուն ու կը պատմէ իր ողբերգութիւնը թէ ինչպէ՛ս դաժան կերպով սպաննած են իր ընտանիքը ու ազգականները, որոնց սրտապատար աղաղակը շարունակաբար կը հնչէ իր ականջներուն: Խրիմեան Հայրիկ իր աչքերը թաշկինակով մը

սրբելէ յետոյ կը պատասխանէ Թջուար ու ողորմելի բահանային, ըսելով. «Դուն կու լաս բսան սիրելիներուդ համար միայն, իսկ ես կու լամ միլիոնաւոր զաւակներուս համար»: Տառապանքի ու ցաւի խորհուրդը ա՛յնքան խոր ու վեհիմաստ է, որ միայն օրինակներով ըմբռնելի է:

Օրինակ:

Ենթադրենք պահ մը մենք զմեզ նահապետական, արժանապատուութեան տէր հայր մը որուն 16 տարեկան հրեշտականման աղջիկը փորձութեան ենթարկուելով յղի կը մնայ: Ի՞նչ է ձեր վճիռը: Պէ՞տք է այս աղջնակը տունէն վտարել, որպէսզի իր միւս քոյրերուն բէջ օրինակ չ՛ըլլայ: Թէ՛ տունէն վտարելով և թէ՛ ներս ընդունելով հայր մը սխալ օրինակ եղած կ՛ըլլայ: Հայր մը միայն ի՛ր արժանապատուութիւնը պաշտպանելո՞ւ համար, թէ սիրելուն համար զայն տունէն ներս ընդունելու է: Հօր մը ընտրութիւնը պէտք է ըլլայ նուազագո՛յն վնասը հասցնել իր աղջկան:

Տառապանքի ու ցաւի այս աշխարհին մէջ, ինչպէս Խրիմեան Հայրիկ, մեր Արարիչ Աստուածն ալ կու լայ ո՛չ թէ միայն հայոց Մեծ Եղեռնին, այլ համա՛յն աշխարհի տառապանքին ու ցաւին:

Քրիստոսի Սբ. Խաչելութիւնը առարկայակա՛ն տառապանքն էր Հա՛յր Աստուծոյ: Չկայ ցաւ մը երկրի վրայ, որ երկինքը չզգայ:

Աստուծոյ ամենակալութիւնը միայն ստեղծագործութեան մէջ փնտռելու չէ՛, այլ տիեզերքի պայքարամարտին ու չարը յաղթահարելո՛ւն մէջ: Սրբազան ներշնչումի յափշտակութեան մէջ Պօղոս առաքեալ կը ոգեւորէ հաւատացեալները ըսելով.

«Հիմա ձեզի ծածուկ խորհուրդ մը յայտնեմ: Երբ վերջին փողը հնչէ՝ ամէնքս ալ յանկարծ պիտի նորոգուինք ակնթարթի մը մէջ: Որովհետեւ փողը պիտի հնչէ և մեռելները յարութիւն պիտի առնեն անեղծ մարմիններով, և մենք պիտի նորոգուինք: ...Եւ երբ մեր այս եղծանելի բնութիւնը անեղծ բնութեան փոխուի, և այս մահկանացու բնութիւնը անմահ բնութեան փոխակերպուի, այն ատեն պիտի իրականանայ գրուած մարգարէութիւնը, որ կ՛ըսէ.

«Վերջին թշնամին որ պիտի բնաջնջուի՝
Մահը պիտի ըլլայ» --Ա. Կորնթ. ԺԵ.26:

Ու բոլոր յարուցեալներ պիտի գոչեն ըսելով.-

Ո՞ւր է, մա՛հ, բու յաղթութիւնդ.
ո՞ւր է, գերզման, բու խայթոցդ:

Սեպտեմբեր 26, 1996
Թորոնթօ